

Спеціалізованій вченій раді Д 20.149.01
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента

Кармази Олександрі Олександрівни

на дисертацію Лопатіна Антона Володимировича

«Процесуальні засоби усунення помилок

у цивільному судочинстві України»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

за спеціальністю 12.00.03 –цивільне право і цивільний процес;

сімейне право; міжнародне приватне право

1. Актуальність теми дисертації

В результаті проведення судової реформи відбувається переусвідомлення значення судової влади при здійсненні цивільного судочинства. Поступове наближення національного законодавства до європейських стандартів вимагає усунення наявних недоліків судової системи з поступовим підвищенням її авторитетності, а, отже, й підвищенням довіри суспільства до українського судочинства в цілому і правосуддя в цивільних справах зокрема. Адже саме цивільне судочинство є найпоширенішою формою судового захисту прав мільйонів громадян.

Забезпечення та реалізація судового захисту порушених прав та свобод є комплексним процесом, який охоплює значний обсяг правових питань, спрямованих на зниження показника правового нігілізму, який залежить від кількості судових помилок та правових наслідків невиконання судових рішень.

Кожній людині властиво помилятися; не є виключенням і суддя. Ймовірність припуститись помилки під час здійснення судочинства підвищується складністю з'ясування дійсних обставин цивільної справи, різноманітністю правовідносин та наявністю проблем правозастосування. Однак, для подолання цих проблем лише внутрішнього переконання суду для ухвалення законного та обґрунтованого рішення по справі недостатньо. Проблема судових помилок є складовою частиною більш ширшої проблеми – підвищення ефективності правосуддя в цивільних справах, що поєднує разом теорію і практику, а тому не можна залишатись осторонь обговорення процесуальних засобів їх подолання.

Відтак, достатньо актуальним є дослідження шляхів усунення судових помилок у цивільному судочинстві України та вироблення пропозицій щодо створення алгоритму ефективних дій з метою їх недопущення.

Слід також зазначити, що дисертацію виконано в рамках науково-дослідних тем Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Тема дослідження відповідає Пріоритетним напрямам розвитку правової науки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України, та перспективним напрямам кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями, Перелік яких затверджено рішенням Президії Національної академії правових наук України від 18.10.2013 № 86/11.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз дисертації Лопатіна А.В. свідчить про те, що автору вдалося досягнути мети дослідження, а представлені наукові результати, висновки та рекомендації – обґрунтовані, достовірні. Використання багатьох методів на різних етапах дослідження дало змогу дисертанту розкрити поставлені у роботі завдання, та визначило цінність дослідження в теоретичному і практичному значенні.

Дослідження відзначається послідовністю, взаємозумовленістю концепції і результатів, цікавим змістовним матеріалом, аргументованістю. Характерною ознакою даної дисертаційної роботи є аналіз судової практики, аналіз Рішень Конституційного Суду України, використання судової статистики. Структура дисертації є вдалою та розкриває її зміст. Розділи роботи пов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу думок. Вартим уваги є підхід дисертанта до об'єкту дослідження – цивільного судочинства як форми судового захисту суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, а також предмету дослідження – процесуальних засобів усунення судових помилок у цивільному судочинстві України.

Звертаємо увагу, що автор не просто звертається до комплексу процесуальних відносин, які сприяють усуненню помилок у судочинстві, а розглядає їх у динаміці.

Опрацювання значної кількості наукових джерел за темою роботи, законодавства України, судової практики, дозволило обґрунтувати наведені у дисертації наукові результати та пропозиції.

Основні положення та висновки дисертації оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми сучасного правознавства» (м. Київ, 28-29 січня 2016 р.); «Проблеми теорії права і практики право реалізації на шляху України до ЄС» (м. Київ, 25-26 лютого 2016 р.).

Обґрунтованість та достовірність основних результатів дослідження свідчить про те, що вони можуть бути використані у науково-дослідній роботі, нормотворчій, правозастосовній діяльності та навчальному процесі.

3. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження

Ознайомлення з дослідженням дає підстави стверджувати, що основні положення і висновки, які виносяться на захист, мають ступінь наукової новизни, їх підґрунтям є достатні методологічна, теоретична, інформаційна

та джерельна бази. Зокрема, науковою новизною характеризуються такі положення і наукові результати:

- поняття судової помилки у цивільному судочинстві, під якою розуміється процесуальне явище, що є результатом діяльності суду та має процесуальне закріплення в акті суду, зумовлює недосягнення мети цивільного судочинства і підлягає усуненню в порядку, встановленому в законі;

- висновок про класифікацію судових помилок, яка має розгалужений характер та включає множинну кількість критеріїв, зокрема: час допущення судової помилки; причини і умови її допущення; ступінь негативного наслідку її допущення; процедуру її усунення або виправлення тощо;

- поняття усунення судової помилки, під яким слід розуміти процесуальну діяльність суду вищої інстанції у межах наданих законом повноважень та регламентованій процесуальній формі, що полягає у встановленні конкретного виду судової помилки, визначенні її змісту та процедури усунення;

- концептуальні засади системи розподілу цивільних справ між судами з урахуванням специфіки відповідного регіону, адміністративно-територіального устрою, розвитку виробництва, густоти населення, рівня матеріального забезпечення населення тощо, в контексті створення належної кількості судів та призначення суддів з метою подолання надмірної завантаженості суддів як підстави допущення судових помилок;

- висновок про практичну доцільність оптимізації законодавчих вимог до кандидата на посаду судді щодо виду раніше виконуваної ним роботи з урахуванням її якісних характеристик;

- наукове обґрунтування взаємозв'язку причин та умов допущення судової помилки і неможливості їх ототожнення;

- розуміння судової помилки як юридичного факту, що є результатом діяльності суду, має процесуальне закріплення у акті суду, зумовлює недосягнення мети цивільного судочинства і підлягає усуненню в порядку, встановленому законом;

- характеристика основних ознак судових помилок: виникають у процесі здійснення цивільного судочинства; суб'єктом допущення судової помилки є суд (суддя одноособово або колегія суддів), який розглядає справу та ухвалює судові рішення; наявність судової помилки завжди зумовлює недосягнення мети цивільного судочинства; процесуальною формою вираження судової помилки є акт правосуддя (рішення, ухвала, судовий наказ, постанова);

- обґрунтування особливостей формування та тлумачення процесуальної концепції судових помилок, що базується на відсутності чіткого правового закріплення судових помилок, відсутності теоретико-правового обґрунтування даного феномену, існуванні різних наукових концепцій щодо розуміння даного явища;

- розуміння того, що чинне законодавство України регламентує такі основні способи усунення судових помилок, як, зокрема: зміна, скасування рішення (ухвали) суду, ухвалення нового судового рішення;

- аргументація необхідності негайного вжиття комплексу заходів з метою недопущення судових помилок, зокрема: активізація роботи у сфері тлумачення норм права і приведення їх до однозначного розуміння; визнання судового прецеденту джерелом права; створення ефективної форми взаємодії судів всіх інстанцій судової системи України; систематизація та посилення локальних заходів недопущення судових помилок тощо;

- положення щодо перспектив регулювання механізму усунення судових помилок у цивільному судочинстві України.

4. Зауваження до змісту дисертаційної роботи

Звичайно не все у дослідженні вдалося висвітлити в однаковій мірі переконливо і прозоро, тому, оцінюючи позитивно дисертацію в цілому, потрібно звернути увагу на деякі зауваження та дискусійні положення.

1. При розкритті визначення поняття «судова помилка» в дисертації автором використано такі терміни як: «юридичний факт» (сторінки дисертації 9, 34, 49, 167), «процесуальне явище» (сторінки дисертації 8, 89,

62) та «дефект права» (сторінки дисертації 76). Відтак, під час захисту роботи доцільно уточнити, що розуміється під поняттям «судова помилка».

2. Щодо висновку автора про виділення та розкриття змісту основних ознак судових помилок (підрозділ роботи 1.3.), то з ним слід погодитися, натомість необхідно уточнити, які ще ознаки судових помилок, крім основних, дисертантом розглядаються та яке має науково-практичне значення такий висновок.

3. Підтримуючи в цілому науковий висновок щодо перспектив регулювання механізму усунення судових помилок у цивільному судочинстві України (сторінка 10 дисертації), зазначимо, що із тексту роботи не зрозуміла власна точка зору автора стосовно перспектив регулювання механізму усунення судових помилок у цивільному судочинстві України.

4. Деякою мірою важко погодитися з назвою підрозділу 2.3. «Правові та процесуальні дії щодо недопущення судових помилок», оскільки процесуальні дії в цивільному судочинстві за своєю юридичною природою є правовими. Крім того, дискусійним є положення роботи про те, що природа судових помилок містить як правові, так і процесуальні компоненти (сторінка 140 роботи). Відтак потребує уточнення правова природа та зміст «правових дій», досліджених в підрозділі 2.3.

5. До недоліків роботи можна віднести й те положення, що автором зроблені інші вагомні висновки, які не винесені на захист, зокрема, це стосується загальних ознак судових помилок (підрозділ 1.3. роботи).

Крім того зазначимо, що дослідження проведене на підставі великої кількості науково-юридичної літератури та нормативного матеріалу. Втім вбачається, що зазначений матеріал значно збагатився, якби автор дослідив іноземне законодавство, а також сучасні наукові праці зарубіжних вчених, оскільки в списку джерел їх кількість є незначною.

6. Робота має технічні описки. Наприклад, на сторінці 129 роботи йдеться про суттєві ознаки судових помилок, на 6 та 7 сторінках – про

специфічні ознаки судових помилок, тоді як на 27, 28, 48, 62, 71 сторінках – про основні ознаки судових помилок.

Висловлені зауваження характеризують складність досліджених проблем, мають дискусійний характер, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження.

5. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертації, висновки та пропозиції знайшли відображення у 11 наукових публікаціях, зокрема: у 9 наукових статтях, з них 4 – опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому виданні іноземної держави, 4 – у інших наукових журналах, а також у 2 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Публікації відповідають Вимогам МОН України, що висуваються до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

6. Оцінка відповідності змісту автореферату і основних положень дисертації.

На основі аналізу дисертаційного дослідження і автореферату можна зробити висновок про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Наукові результати, висновки та пропозиції, наведені в авторефераті повністю розкриті та обґрунтовані в дисертації. Змістові автореферату притаманна методична і концептуальна цілісність, гармонійність наукового викладу, в цілому позбавленого однобічних чи категоричних висновків.

7. Загальний висновок щодо дисертаційної роботи

Дисертація Лопатіна Антона Володимировича на тему: «Процесуальні засоби усунення судових помилок у цивільному судочинстві України» є самостійним завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам,

передбаченим у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, та які висуваються до написання та захисту кандидатських дисертацій, розв'язує важливу наукову задачу та є вагомим внеском в юридичну науку, а її автор, Лопатін А.В., заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

головний консультант

Головного юридичного управління

Апарату Верховної Ради України,

доктор юридичних наук, доцент

О.О. Кармаза

14.04.2017 р.

Кармаза О.О.
 підтверджую: Керівник Управління кадрів
 Апарату Верховної Ради України
 14.04.2017 р.